

о. Богдан Ганушевський, ЧМ

РОМАН ШУХЕВИЧ – ЧУПРИНКА У СВІТЛІ ПЛАСТОВИХ ГОЛОВНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ТА ПЛАСТОВОЇ ПРИСЯГИ

Шість літ минуло від тієї трагічної хвилини, коли в бою з московським окупантом дня 5 березня 1950 в селі Білогоща біля Львова загинув смертю героя Генерал-хорунжий УПА, її командир Тарас Чупринка-Шухевич, пластун сеньйор, член основник 10 К. УСП Чорноморці. Минуло важких шість літ від хвилини, коли УПА, ОУН і УГВР на рідних землях не мають Шухевича в своєму проводі, хоч боротьба продовжується. Невблаганна доля вирвала нашого дорогого „Шуха” з дуже вже поріджених рядів пластунів-революціонерів, а кадри провідників-виховників, що вели українську націю до її світлої мети. Втрату командира, провідника, політика, стратега, визначного пластуна, людини твердого і непохитного характеру й залізного борця болюче відчули українці в Рідному Краю, на скитальщині й на переселенні. Зокрема відчули ми , всі ті, що так добре знали й берегли не тільки ідеї, яких Шухевич був носієм, а й знали живе втілення тих же ідей - Його самого. Ми, що

,
відірвані від Рідної Землі

,
з затисненими зубами верстаємо твердий шлях труду й праці серед ще все для нас нових і для наших ідей несприятливих обставин та живемо непохитною надією повороту назад в Україну, щоб там завершити свою працю, в кінці зреалізувати ті ідеї, за які боровся командир та за які впав на полі слави. Для здійснення цього ідеалу треба реалізувати давню як наш народ девізу "молися й працюй", щоб так за ласкою і благословенням Божим можна було донести свою постанову до серця Рідної Землі Києва, постанову, яку ми зробили, коли в пам

,
ятні дні важкої розлуки з грудкою святої землі

захованої на грудях

,
покидали кордони України. Ця постанова зродилася в мені

ж
,
коли ми з тремтючим серцем складали пластову Присягу. Всім нам гомонять ще й досі
проказані ним слова й дзвенітимуть до смерти, слова, гарячі, як полум

,
я:

"На щастя дорогу свій край поведу!"

Слова ці проказав був у свій час і Роман Шухевич, що згинув сметю героя на шляху
реалізації цієї полум'яної Присяги.

Вістка про смерть Головного Командира УПА глибоко вразила кожного ідейного
українця, навіть в найдальших країнах світу, де лукава доля присудила нашим
українським людям відбутися вигнання в надії на здійснення ідей української державности.
Бо не всім судилось однаковою мірою брати участь в боротьбі з ворогом. В цьому
кривавому фронті першої лінії стоять найкращі і найхоробріші борці в Краю, це
революціонери ОУН і бійці УПА. Цей перший фронт найважчий і має вже сьогодні
епохальне значення не тільки в нашій українській
дійсності, а й на міжнародній арені. Ворог є свідомий цієї небезпеки

,
й тому так оскаженіло поборює цей фронт, даючи тим доказ, що дії борців там в Україні і
наша праця тут є дуже небезпечні для спо

в
идної потуги
р

осії та її пропаганди за
кордоном. І рівно тому шість літ завдано українському визвольному рухові найважчий
удар, створено криваву рану, яка буде боліти довгі роки. Тому й смерть незаступного
командира, що сім літ організував і очолював, провадив і поширював цей найважливіший
фронт боротьби, сколихнула до глибин почуттям народу. Від смерти бо сл. п. Симона
Петлюри й Євгена Коновальця та Митрополита Андрея Шептицького

—
це найбільша
втрата, якої зазнала Україна з рук ворога. Бо немає на стійці

-
Найбільшого! Немає того, що створив не тільки героїчну армію, а й о

ч
олив ідею визволення народу. І це не тільки втрата України, не тільки втрата
поневолеваних народів, а й незаступна втрата всього свободолюбного людства, що стоїть
перед вирішальною розправою з Москвою. Так як напередодні другої світової війни
скрито-вбивчо зліквідував ворог сл. п. Є. Коновальця, так тепер паде на полі слави, в
найважчих хвилинах України і в днях мобілізації світу на останню розправу з хижою
Москвою, найбільший Українець наших днів, во
ю
ючої України Головнокомандувач.

Для нас, пластунів, цікаво, як здійснював та чи здійснив в своєму житті Шухевич три Го
ловні
П
ластові
О
бов'
,
язки й
П
ластову
П
рисягу, оце суттєве в житті пластуна, побіч
П
ластового
З
акону.

Бог і Україна

Кожний, що ближче знав сл. п. Романа Шухевича, напевно може сказати, що він був
релігійною людиною. За студентських часів у Львові "Чорноморці" щонеділі після ранішньої
руханки на площі Сокола-Батька йшли гуртом на "дванадцятку" до Успенської /Волоської/
церкви. І тоді тут ніколи не бракувало ні одного, ні другого „Шуха”. На грудях Романа все
висів медалик з іконою Пречистої, бо в її Пресвяту опіку Роман віддав своє життя. У
важких хвилинах , [коли був] запроторений в
Картузькій Березі ,
його друзі зчаста спостерігали, як „Шух” щодня вранці й увеч
е
рі застигав в молитовній задумі. Так само під
час чотир

и
літнього ув'язнення в польській тюрмі. Це він і чинив як командир безсмертної УПА, коли використовував кожен вільну хвилину, щоб непомітно завітати до Каплиці на передмісті Львова й там висловити подяку Всевишньому за успіхи в важкій боротьбі та в короткій вояцькій молитві - в зітхненні зачерпнути сили до дальшої праці змагання з лютим ворогом Бога й України.

Україну ж він любив усією людською істотою, і цю свою любов засвідчив не тільки своєю лицарською смертю, на яку все був готовий, але наперед відданим вітчизні життям і дією великого патріота-державника. У різних він організаціях бував, але всюди він був Українець, патріот, державник, якому "салюс реї республіце лекс".

Яку ж Роман-Тарас мусів мати сильну віру в Бога та справедливість справи, за яку боровся все своє життя, що навіть найтрагічніші хвилини його родинного життя не відвернули його від наміреного шляху. Батько помер в дорозі на заслання, матір і дружину Наталку з Березинських вивезли на каторжні роботи, двоє дітей віддали в ясла безпритульних, а брата Юрка важко замордували в тюрмі на Лонцкого. Сердечну сестру Романа Наталку запроторили в сибірську тайгу. Отже, глибока віра в Бога та безмежна любов до України — це дві основні риси характеру Романа, для яких він віддав усе життя, приймаючи терновий вінок. Важко знайти серед людей подібний приклад самозречення та героїзму душі. Але так служив Роман Шухевич Богові й Україні, двом найвищим ідеалам української людини. Ці ідеали проникали Романа наскрізь і сповняли його силою, виплеканою серед молитви, труду й терпіння.

Ближній

У зимові дні на широкому Бузі в Кам'янці Струмилівій, ковзаючись, дитина проломилась у воду. Крик допомоги

незнаний юнак стибнув у льодову воду. Дитину врятував, але сам важко захворів [і лежав] не покидаючи постелі

В
продовж пі
В
року. Цим незнаним юнаком був наш добрий „Шух”. У важких умовах боротьби треба
було бути дуже чуй
Н
им, головно зимою, щоб ворог не заскочив і не знищив споруд командного пункту. І
бійці-стійкові часто
,
перемерзаючи на своїх постах
,
пильно берегли своїх позицій. Їх
,
вибраних з найкращих, а тому нечисленних
,
часто змінював сам Командир, щоб стійкові могли піти погрітися. Повстанець і Головний
Командир, рядовик і генерал - два друзі, хоч на двох кінцях ієрархічної драбини.

Послух

Хто не вмів слухатись, той не вмів наказувати — каже народня мудрість. Слідами цієї
мудрости йшов „Шух”, обравши послух. Як звичайний член 10 К[уреня]. УСП "Чорноморці"
він виконував усі накази та постанови, що вийшли від пластової влади, чи то курінної
команди, чи то вищої. Водночас Шухевич був боевим референтом в Крайовій Екзекутиві
ОУН, отже, на незвичайно високому пості в умовах боротьби з Поляками. Але „Шух” вмів
це все погодити так, що майже ніхто й не здогадався, що „Шух” має ще інші зобов

,
язання послуху. А цю рису
-
слухатись хоч би й свого товариша
-
засвоїв собі в Пласті. Адже свідомий послух
-
то основа порядку. Тому так добре вмів наказувати як Головний Командир УПА.

**"Плекатиму силу і тіла, і ума,
Щоб нарід мій вольний могутній повстав!"**

Роман Шухевич ще гімназійним учнем вправляв завзято спорт, а як студент вже був відомим спортсменом. З його спортовими вмilostями я вперше зазнався в доми моїх родичiв. Роман як шкiльний товариш мого старшого брата й друг з Пласту, часто приїздив на вакації до Дори, чи то з гуртком друзiв-боєвикiв з ОУН, щоб в Карпатах вiдбути вiйськовi вправи з наказу Краєвої Екзекутиви, чи то з гуртком "Турiв", що складався з хлопцiв переважно з-поза Пласту, але якi напевно всi разом належали до ОУН, чи то з гуртком пластуниv, щоб вiдбути одну-другу мандрiвку в Карпати, серед яких лежала парафiя мого батька. Роман любив перемагати простiр в завзятих мандрах, плавати дарабою по Черемошi, якою сам залюбки кермував

змагаючись з вправними гуцулами. Він пройшов всi Горганськi й Чорногiрськi верхи ще юнаком, а коли повернувся з далеких мандрiв, залюбки нам розказував свої переживання. Зi мною, ще тодi малим шдростком, поводився як рiвний i дозволяв собі говорити на "ти". Це сповняло мене неабиякою гордiстю. Бо ж "Ромек"

це ж була гордiсть високих i кремезних старших юнакiв "Турiв", що мали свiй гiмн i свої звичаї та вiд яких все було чути димом ватри. Тяплю як сьогондi, як „Шух” мене i моїх ровесникiв, тринадцятьрiчних хлопцiв

вчив скакати через жердку при допомозi своєї ясеневої пластової палицi. А скочити треба було вправно через ж

ердку, що ледве держалась на кiлочках

вбитих на двох стовпах. Жер

дка високо лежала над нашими головами, а скачучи через неї

треба було дуже уважати, щоб її не доторкнутись, та й ще палицю залишити по цьому боцi. Це було для нас малих неабияке мистецтво. А „Шух” усе казав: "Вправляйтесь

хлопцi, вам це напевно придасться". I придалось багато разiв у життi, а менi зокрема, коли треба було одним скоком перескакувати при переходi границь. Роман, виконуючи накази Курiнної Команди

разом з пластунами вирiвн

ював площу Сокола-Батька i нiколи не пропускав ранiшньої спортової заправи, а в штафетi "Чорноморцiв" на Зеленi Свята iз стрiлецьких могил на

Макiвцi около 150 км. i в курiнному маршi з Лисонi, бiля Бережан, около 105 км. був першим змагуном. Він лю

бив спорт та всякi пластовi iгри цiлою силою своєї юної душі. Зокрема любив Роман водне

пластування. Вже змалку любив воду та залюбки годинами просиджував над ставком у рідному Краківці, задивляючись, як бурхливі мутні води з шумом пробігали шлюзою вниз. Ходив у дитячому моряцькому одінні, що в старшопластунських роках стало, може, і висловом його зацікавлення водним пластуванням. Захопився українським морем і його вагою для України, тим то й пристав як один з перших до гурту пластунів, що не тільки популяризували культ українського моря серед суспільства Західної України, а й дали у Пласті почин новій галузі пластування. Шухевича як спортсмена бачив я останній раз на площі Сокола-Батька в 1938 р.

,
де він разом з нами

,
Соколами, що злинули з цілого Краю, бадьоро виконував вільноручні вправи, що були обов

,
язкові підчас Великого Злету у Львові осінню, а фактично глядів за бистрими й вправними юнаками, яких потім ангажував до військової служби в ОУН. Рівночасно „Шух” був бистрим студентом, пильно виучував завдане, щоб добути диплом інженера політехніки. Попри працю в університеті ще знаходив час для теоретичного й практичного навчання військового діла на всяких можливих і йому доступних військових курсах. Так плекав він силу і тіла і ума, щоб послужити ними Богові й Україні в слушний час. Нагода прийшла скоро, а доля поставила його на чолі хоробрих борців, його

,
бистрого й хороброго та з великим знанням і практикою військового діла.

"Красу я і щастя по всій Україні Ширитиму, власний забуду мій труд"

Роман Шухевич любив красу, а його душа була сповнена вщерть щастям, головню тоді, коли він мандрував Карпатами або мчав стрілою по бистрих хвилях Черемоша чи Дністра дарабою або човном. Тоді він глибоко переживав красу Рідної Землі. Вправно грав на фортепіяні, дуже любив марш

і й з глибоким чуттям і захопленням любив грати один з маршів Гріґа. Пам

,
ятаю, як в читальні "Просвіти" в Дорі літники давали Шевченківський концерт. На кілька днів перед концертом відвезли великий старий фортепіян з дому моїх родичів до читальні, де мусів його настроїти спроваджений для цього органіст з Делятина, бо фортеп

і
ян перевозили гуцульським возом по поганій дорозі. На сам концерт приїхав якраз Роман зі своїми хлопцями зі Львова. Глибоко переживаючи

грав Роман сольо на концерті, відтак грав на фортепіяні під час традиційної забави. В домі моїх родичів майже кожного вечора відбувалися

в

продовж літа товариські забави, на які все сходилася молодь і старші

, що приїхали на літнисько. Отже

,

треба було негайно відставити фортепіян назад на давнє місце. Цю важку роботу перебрали на себе "Тури" під проводом Романа, бо фортепіян міг знову легко розстроїтися, коли б його були перевозили на гуцульському возі, а Роман не любив дисонансів. Тоді кремезні хлопці, недаром з назвою "Тури", взяли тяжкий фортепіян на плечі, а Романові казали сісти на кріслі за клявіатурою. Хлопці машерували з фортепіяном на плечах дорогою, Роман пригравав

ї

м до ноги, щоб лекше було нести інструмент, вигідно розсівшись на кріслі, яке несли трьох його хлопців.

На літниську це була неабияка сензація, всі повибігали з домів і, йдучи гуртом за носіями, весело приспівували маршеві пісні під акомпаніємент Романа. Потім роками згадували цю небуденну подію на літниську, згадуючи веселого, але серйозного „Шуха”, що вмів розвеселити всіх і з'єднати собі симпатії всіх.

„Шух” був надзвичайно товариський, не любив непристойних жартів і оповідань, а про аматорів таких історій казав, що

ї

м "гниє мозок". Отже

,

любив не тільки естетику

,

й етика була підставою його трудолюбного, повного краси й тонкої романтики пластового життя.

Осягами своєї праці, своїми юними геройствами під час мандрів і своїми успіхами на університеті, в громадсько-суспільній праці і в інших галузях він ніколи не хвалився. З його мови, коли треба було що згадати, виходило, що це не його була праця, не його в тому голова. Був скромний і вдумчивий та незвичайно здисциплінований і сер

й

озний, коли справа була сер

й

озна. Так не пам

,

ятав Роман свого труду, ані своїх жертв

в

продовж свого повного альтруїзму життя.

"А працю, невдачі, всі злидні, недолю прийму, як завдання трудної ігри з життям поборюсь, як з бурею в полі, мину обережно зрадливі яри»

Чи можна дати кращий приклад людини-борця, щоб на ньому так дослівно сповнились слова Пластової Присяги? Серед праці над собою і другими, а втім деколи і серед невдач, що тільки загострювали себе-контролю, Роман зростав від юнака. „Шух” встряв в трудну ігру, яку останніх сім літ вів з повним самовідреченням на славу Божу й добро

В ітчизни. Його життя, життя революціонера, було справжньою грою і змаганням наче з бурею в полі, в якій Роман був мистцем, виминаючи зрадливі яри. В час його підпільної діяльност

и в советській дійсності, віч-на-віч з найлютішими ворогами України, Чупринка завдяки опіці Всевишнього й до перфекції виробленій чуйності зумів аж до 1950 р. вдержатися на своєму пості просто на пер

и феріях столичного города Львова. З цього ж його посту і до нього розходилися всі нитки

з

в

,

язків з краєм

,

і хоч СССР є найбільшою в світі поліційною державою, її органи не зуміли вислідити квартири Головного Командира. Треба подивляти хист провідника не тільки зорганізувати так свій командний пункт, але з

,

єднати собі так серця своїх підвладних, що берегли Романа перед ворожими затіями. Своім трудом і працею Шухевич виховує і вишколює весь командний склад та вчить вести боротьбу в спеціально важких умовинах. Всі найкращі сподівання, всі найсердечніші почування війська і народу були пов

,

язані з його іменем. Весь нарід в цілому світі розсіяний подивляв з затиснутим подихом його і слідкував за кожним кроком боротьби Романа. Але так само за кожним його кроком ходила чорна тінь ворога, щоб Шухевича вислідити, досягти, піймати або бодай вбити. Остаточно вибила його година

,

й Роман впав на полі безсмертної слави, залишаючи нам приклад героїства й саможертви, аж до цілковитого заперечення самого себе.

"Бистро розглянусь в степу..."

Для багатьох неознайомих з ситуацією в Рідному Краю слабодухів, які на еміграції перестали вірити в можливість боротьби з окупантом, видавалось неймовірним, щоб існувала якась УПА та її провід. Чомусь то ворог мусів бути мудріший, спритніший, всезнаючий тощо. Наглядно діяв в багатьох наших людей, колись навіть многонадійних, комплекс меншевартости. Аж відкрилися очі й іскоркою затліла в багатьох надія і віра з приходом вояків УПА, які в своїх повстанчих рейдах пройшли цілу Західню Європу, продістались за моря й океани та безстрашно і з самопосвятою несуть прапор боротьби за визволення України, плече об плече з тими, які або на доручення Проводу ОУН, або для збереження життя свого і своїх родин, а з тим задля збереження частини нації, пішли на еміграцію. Цей прапор прикладом свого життя уткнув нам у руки Головний Командир. Шухевич був сам тим орлом-скобом, що вірлиним льотом полинув високо і разом зі своїми однодумцями вирішив, що не тільки боротьбою зі зброєю в руках на рідній землі нарід виборює собі долю, як вчив Романа Великий Митрополит Андрей, але ця боротьба, що вів її Шухевич , має відкрити очі можним цього світу, зокрема на Заході, на дійсність в Україні, яку так зручно московська брехлива пропаганда приховує. Замір Чупринки й революційного проводу вдався. Шухевич "бистро розглянувсь в степу" і правильно вирішив. Не письмами й меморіялами, але живими свідками засвідчив правду про безприкладну боротьбу України з невірним ворогом. Переконав своїх недовірків і чужих. Відкинути всякий сумнів, який міг би бути оправданням для багатьох у їх бездіяльності й лавіруванні. Кризь чужі кордони, вдень і вночі, перемігши в нелюдській боротьбі ворога, його застави, голод, холод, спрагу, недостачу одіння і амуніції, і вкінці простір, прийшли свідки правди про Воюючу Україну. Вони серед нас свідчать не тільки про нерівні змагання, а й про ідею, яких носієм був Чупринка. Вони розказують нам про все: і про безоглядний послух і відданість в обличчі цілого народу, його Армії і його Проводу.

Ми, пластуни, повинні і мусимо піти за прикладом Шухевича, якого ім'ям названі вже сьогодні цілі Курені й Коші. Не легковаженням його величної постаті й революційного руху, який Роман очолював, але глибоким передуманням його повного посвяти й труду життя для волі України, що горіло наче смолоскип на темних шляхах неволі української нації, та вірним послідуванням його здобудемо незалежність Вітчизни.

Хай ім'я Чупринки й легенда про його чин палає серед нас негасаючим полум'ям, яке запалює в серцях справжніх патріотів Велична Ідея Добра й Краси і хай веде всіх нас, хоч і різними шляхами, але до одної Мети, до Соборної й Суверенної і від нікого Незалежної Української Держави.

о-ць Богдан. Роман Шухевич – Чупринка у світлі пластових Головних Обов'язків та Пластової Присяги // Станичні Вісті. – Едмонтон, Альберта, 1956. – Березень. – Ч. 3.